

ПРОМИСЛУВАЊЕ НА ТЕОРИЈАТА НА ПОЛИКОДНИОТ ТЕКСТ ПРЕКУ КОНЦЕПТИТЕ ЗА ПОЕТСКО ДОМУВАЊЕ И ГРАДЕЊЕ ВО МИСЛАТА НА МАРТИН ХАЈДЕГЕР

Јордан Шишовски

*Школа за архитектура и дизајн
Универзитет Американ колеџ – Скопје*

Клучни зборови: поликоден текст, домување, градење, јазик, битие.

Апстракт: Овој текст е обид да се примени теоријата на поликодниот текст на мислењето на доцниот Хајдегер со фокус на неговата рефлексija на феномените на градење и домување. Главна точка на поаѓање ќе биде неговиот текст „Градење домување мислење“, кој има големо влијание и на архитектонската теорија и практика, како и на современата уметност и теоријата на дизајнот. Ова ќе се разгледува во контекст на размислувањето на Хајдегер за феноменот на јазикот.

REFLECTING ON THE POLYCODE TEXT THEORY THROUGH THE CONCEPTS OF POETIC DWELLING AND BUILDING IN MARTIN HEIDEGGER'S THOUGHT

Jordan Šišovski

*School of Architecture and Design
University American College, Skopje*

Keywords: polycode text, dwelling, building, language, being

Abstract: This text is an attempt to apply the theory of the polycode text to the thinking of the later Heidegger with a focus on his reflection on the phenomena of building and dwelling. The main point of departure will be his text "Building Dwelling Thinking", which has had a great impact on both architectural theory and practice, as well as on contemporary art and design theory. This will be considered in the context of Heidegger's reflection on the phenomenon of language.

Вовед

Теоријата за поликодниот текст (Novospasskaya & Zou, 2021) е современа лингвистичка теорија што дава можности за едно

повеќедимензионално третирање на лингвистичките и на симболичките феномени, како и воопшто, на актите на комуникација. Оваа теорија вообичаено се употребува за да се толкуваат различни акти на комуникација преку проширување на аналитичката рамка за толкување на овие феномени. Германскиот мислител Мартин Хајдегер е еден од најзначајните филозофи на 20-тиот век што извршил особено големо влијание врз херменевтиката и врз филозофијата на јазикот. Самиот Хајдегер во неговото пишување секогаш дава повеќе агли на феномените, од етимолошко, преку историско-интерпретативно до феноменолошко задлабочување во самиот феномен. Оттука овој метод е адекватен за работа на текстовите на Хајдегер. Главниот фокус ќе биде текстот „Градење домување мислење“ (Bauen Wohnen Denken), (Heidegger, 2009a), каде што мислителот главно се посветува на феноменологија на градењето и на домувањето промислувајќи ги преку неговата комплексна мисловна методологија што комбинира визуелни и ментални слики на феномените, етимолошки анализи на потеклото на самите зборови на феномените и длабинско анализирање на многузначно значење. Вторичен текст ќе биде „...Поетски домува човекот...“ (dichterisch wohnt der Mensch) (Heidegger, 2009c), кој се занимава поконкретно со врската меѓу јазикот и мислењето.

Мартин Хајдегер е еден од ретките мислители што има посветено значителна енергија на промислувањето на феноменот на градењето и на домувањето. Оттаму, Хајдегер е еден од најзначајните филозофи во архитектонската теорија и особено влијателен врз самата архитектонска професија. Неговото мислење за градителството, сепак, не е тесно поврзано ниту за архитектурата како уметност и умешност, ниту само за творештвото. Феномените на градењето и на домувањето за Хајдегер суштински се поврзани со самото човечко суштествување. Човекот живее/домува градејќи. Човекот суштествувајќи, бидувајќи во светот како смртник е во постојан однос со градењето. Тој го гради сопственото суштествување, сопствениот живот. Ги гради односите со своите блиски и со заедницата. Го гради своето место во светот.

Едно од суштинските состојки на живеачката на човекот, за Хајдегер е јазикот. Местото на јазикот во мислата на Хајдегер е средишно. Тој, дури, го нарекува јазикот „дом на битието“! Ова е особено значајна изјава, зашто, според Хајдегер, секој голем мислител мисли само една мисла. Неговиот текст „Писмо за хуманизмот“ го започнува со: „Да се мисли, значи [мислителот] да се ограничи на една мисла, која еден ден ќе стои како ѕвезда на светското небо“ (Heidegger, 2008a: 213), а неговата една мисла, која ја мисли целиот свој живот, е битието (Sheehan, 2011: 95)! Оттука,

да каже дека нешто – во овој случај јазикот – е „дом на битието“, значи дека тоа нешто има темелно значење во неговата мисла. Самиот избор на зборови за Хајдегер никогаш не е случаен. Нешто да е „дом“ значи непосредна поврзаност со „домување“, а тоа значи и поврзаност со „градење“.

Теорија на поликодниот текст

Теоријата на поликодниот текст иако нема директни допирни точки со филозофијата на Хајдегер, сепак, има одредени паралели што може да придонесат кон продлабочување и на теоријата на поликодниот текст и на хајдегеријанските студии. Во основа, современата лингвистика е заинтересирана да опишува текстови, кои содржат визуелни и звучни информации, како и да го прошири опсегот на појавите и аналитичките компоненти. Овие сложени текстови се пораспространети во многу форми на комуникација; тие се категорично оценети како најуспешни и често единствени замисливи во контекст на подемот на глобализацијата, што бара универзален и разбирлив јазик за комуникантите (Novospasskaya & Zou, 2021: 502–503). В. В. Красних смета дека „самиот текст, како феномен на јазичната и војазичната реалност, е сложен феномен: тој е и средство за комуникација и начин на складирање и пренесување информации, и одраз на менталниот живот на поединецот, и производ на одредена историска ера, и форма на постоење на културата, и одраз на одредени социо-културни традиции итн.“ (Красных В.В, 2001: 205–206; цитирано во: Novospasskaya & Zou, 2021: 503).

Најчестиот термин што се употребува во оваа лингвистичка традиција е „креолизиран текст“, првпат употребен од Ју. А. Сорокин и Е. Ф. Тарасов: „Креолизираните текстови се текстови, чија структура се состои од два нехомогени дела: вербален (јазик/говор) и невербален (припаѓа на други знаковни системи...)“ (Сорокин Ю.А. & Тарасов Е.Ф., 1990: 108; цит. во: Novospasskaya & Zou, 2021). Добро е познато дека јазикот, кој има својствен облик единствен за секој јазик, ја одразува и материјалната и духовната цивилизација. Јазикот има национален идентитет, кој е претставен во него преку уникатни начини на сликање на надворешниот свет. (Novospasskaya & Zou, 2021: 507).

Привлечноста кон културните и кон историските материјални вредности на една нација е клучна компонента на теоријата на поликодниот. Тие вклучуваат, меѓу другото, карактеристични архитектонски решенија, кои даваат изглед на модерни градови, споменици во чест на националните херои и архитектонски споменици.

Прашањето за спротивставени национални и странски интереси е слично на вредносните приоритети на една земја. Многубројните реклами покажуваат како поликодниот текст комбинира бројни компоненти во унифицирана концептуална идеја, а тоа е презентација на сопствените културни вредности, притоа земајќи ги предвид националните карактеристики на другите култури (Novospasskaya & Zou, 2021: 508).

Суштина на домувањето и на градењето

На почетокот на „Градење домување мислење“ (Bauen Wohnen Denken, (Heidegger, 2009a)), Хајдегер ја поставува целта на овој есеј, која не е пишување расправа за архитектурата и за градежништвото, туку да го „следи градењето во она подрачје на кое му припаѓа сè она што е“ (143). Уште на самиот почеток се поставуваат две прашања:

1. Што е домување?
2. Во која мера градењето спаѓа во домување?

Хајдегер започнува со разјаснување на поимите градење и домување. Тој вели дека „се чини“ дека ние го постигнуваме домувањето само со посредство на градењето. Но, сепак, „не се сите градби, домови“ (2009a: 143). Доказ за тоа се хангарите, железничките станици, супермаркетите и браните. Хајдегер прави јасна разлика меѓу градбата и домот. Дури и местата во кои што се чувствуваме „како дома“, на пример, автопатот за камионџијата, не се живеалишта во вистинска смисла на зборот. Овие градби „го вдомуваат човекот. Тој ги населува, а сепак не домува во нив, кога да се домува, се мисли на обичното засолнување“ (2009a: 144). Во овој текст е присутен и современиот проблем со недостатокот на живеалишта, посебно во повоената Германија. Последицата од овој недостаток е изградба на модерни градби со помош на градежната индустрија што овозможуваат релативно ефикасно справување со овој проблем. Но, сепак...

„... денешните куќи може да бидат добро планирани, лесни за одржување, привлечно евтини, отворени за воздух, светлина и сонце, но – дали самите куќи гарантираат дека во нив се случува домување? Сепак тие градби што не се живеалишта, од своја страна се одредени од домувањето ако служат на човековото домување. Така, домувањето во секој случај би било целта што надвиснува над секое градење.“ (2009a: 144)

Овде јасно гледаме разработка на поимот *причина*. Поентата на оваа мисла е дека „домувањето и градењето се поврзани како

средство и цел“ (2009а: 144). Оттука, домувањето е целта на секое градење. Сепак, знаејќи го Хајдегеровиот однос кон современото сфаќање на концептот на причинитоста (каузалноста), посебно разработен во „Прашање за технологијата“ (Heidegger, 1977), може да се заклучи дека за Хајдегер ова сфаќање ќе претставува проблем при промислувањето на градењето и на домувањето како средство за цел. И, навистина, понатаму среќаваме дека „...градењето не е само обично средство и пат до домување, да се гради, самото по себе веќе е да се домува“ (2009а: 144). Проблемот на градењето за Хајдегер е само техничко решение на еден многу посуштински проблем, проблемот на домувањето. Тој, прашува: „Кој воопшто ни ја дава мерата според која може да ја измериме суштината на домувањето и градењето?“ (2009а: 144).

Првенството на јазикот

Јазикот за Хајдегер има првенствено значење. Јазикот е однос меѓу структурата на битието и структурата на значењето. Во неговите подоцнежни списи, Хајдегер зборува за јазикот како „кажување како покажување“ – прикажување, кое е чувствително, и откривајќи го битието и кое овозможува појава на суштества. Лугето комуницираат преку откривање на јазикот со тоа што или се навикнуваат на неговата структура или со негово „слушање“. (Hatab, 2021: 447). Западната филозофија и теоријата за јазикот го разбира неговото место во рамките на картезијанскиот субјектно-објектен однос. Јазикот, во овој светоглед, е ментален/субјективен означувач на објективната стварност. Пристапот на Хајдегер е различен во неговото поставување соодносна структура меѓу јазикот и битието, онаа која не се заснова на претстави и суштества, туку на егзистенцијално значење во преттеориските прашања на живиот свет (Hatab, 2021: 447).

Хајдегер во *Битието и време* (Heidegger, 1962) посочува дека филозофијата не е откривање на независни факти или вистини, кои даваат цврста основа за заклучоци. Филозофијата може да функционира само во рамките на веќепостоечките аспекти, кои не можат да се занемарат додека се разгледува светот, како што се: однесувањата, социјалните интеракции, употребата на јазикот и наследените традиции. Затоа, филозофската рефлексивна е „толкување“ на пред-рефлексивни аспекти на интеракцијата на *Дазеин* (човечкото суштество) во универзумот (Hatab, 2021: 447). Понатаму во „Писмо за хуманизмот“ (Heidegger, 2008b) тој потенцира дека јазикот е „куќата на битието“. Кон крајот на овој есеј Хајдегер ја дискутира

поезијата во врска со ограничувањата на филозофската артикулација. Поезијата, вели тој, помага на мислењето што не имплицира филозофски техники и со тоа нуди поживописен пристап кон недостапното. Имагинативната природа на поезијата да открива светови е остварлива алтернатива на репрезентативните теории на јазикот и се вклопува со динамиката на битието (Hatab, 2021: 450).

Хајдегер тврди дека мора да постои одвојување меѓу поезијата и мислата. И двете се втемелени на употребата на кажувањето, но кажувањето на поезијата е како пеење, вели Хајдегер, додека кажувањето на мислењето (филозофијата) е како медитација (Besinnung). Се чини дека интроспективниот потенцијал на песната не е ист со нејзиниот креативен потенцијал. Иако Хајдегер се однесува на оваа близина како Ereignis, што означува настан преку заемна адаптација, поезијата и мислата сепак комуницираат со тоа што се во него (Hatab, 2021: 451).

Враќајќи се на „Градење домување мислење“ и краткиот вовед, Хајдегер нурка во длабочините на јазикот. Образложувајќи го значењето на јазикот, тој вели дека „човекот се однесува како *шџ* да е творец и господар на јазикот, а всушност *јазикот* останува господар на човекот. Веројатно токму ова извртување на односот на доминација ја отуѓува човековата суштина“ (Heidegger, 2009b: 144). Затоа поради ова господареење на јазикот врз нас, „јазикот е највишиот и секаде прв“ (ibid). Ова „првенство“ на јазикот бара од нас да посветиме посебно внимание на јазикот и на природните начини на кои работите си го наоѓаат својот израз во јазикот. Понатаму следува едно длабинско раслојување на напластените слоеви врз значењето на зборовите што се од интерес за овој труд.

Првиот од зборовите што ги разгледува Хајдегер во „Градење домување мислење“ е зборот *градење* (Bauen). Тој го доведува овој збор во врска со зборовите што означуваат ‘близина’ и ‘соѕеј’, односно значат некој што домува близу. Останатите зборови *buri*, *büren*, *beuren*, исто така се во врска со домувањето. Оттука се заклучува дека „кога зборуваме за домувањето, обично мислиме за дејство што човекот го прави покрај многу други однесувања. Ние работиме овде и живееме таму. Домувањето не е нашата единствена дејност, тоа попрво би било недејност, туку, покрај тоа, ние имаме некое занимање, работа, патуваме, престојваме патем: некогаш овде, некогаш таму“ (2009a: 145). Заклучокот што го изведува Хајдегер е дека „начинот на кој вие сте и јас сум, начинот на кој ние луѓето *сме* на Земјата, е *Buan*, домување“ (2009a: 145). И, понатаму „да се биде човечко суштество значи да се биде на Земјата како смртник. Тоа значи да се домува“ (2009a: 145). Овде започнува со воведување на поимите *земја* и *смртници*, што понатаму ќе бидат

клучни во разработката на поимот *домување*. Хајдегер го доведува зборот *градење* во тесна врска со градинарството, во врска со „зачувувањето и негувањето [што] не е правење на што било“ (2009а: 145). Во македонскиот јазик, исто така, зборовите *градење* и *градинарство* се во тесна врска. Спротивност на *градењето* разбрано на ваков, негувателски начин е градењето разбрано како *конструирање*. Сепак, најважниот начин на градење е градењето како домување. Тој претставува начин на „бидување¹ на Земјата (...) што останува за секојдневното искуство на човекот нешто вообичаено“ (2009а: 145) зашто е вообичаено, човекот го заборава овој начин и пред него се истакнуваат останатите начини. Изворниот начин, градењето како домување, паѓа во заборав.

Самиот јазик, според Хајдегер, го скрива вистинското значење на градењето, скрива дека градењето е домување. Тој вели дека скриеното нешто е важно. Хајдегер вели: „домувањето не е искусено како човеково бидување; домувањето воопшто не се мисли како основна црта на тоа бидување“ (2009а: 146). Јазикот се вовлекува и го повлекува своето едноставно и високо значење, но неговиот „почетен повик не останува едноставно неспособен за говор; тој само замолкнува“ (2009а: 146). Хајдегер заклучува дека јазикот дава три основни значења на градењето (2009а: 146):

1. Градењето е домување.
2. Домувањето е начинот на кој смртниците *се* на Земјата.
3. Градењето, како домување, се развива во градење што негува растење на растечките нешта и во градење што подигнува зданија.

Онтичко-онтолошки карактер на градењето

Од ова толкување и градација на дефинициите може да изведеме заклучок поврзан со онтолошката разлика (*ontologische Differenz*). Онтолошката разлика е еден од најважните идеи на Хајдегер. Станува збор за разликата меѓу битието и бидувачките/суштествата². Хајдегер вели дека целата историја на западната мисла ги меша овие две, изедначувајќи едно од бидувачките/суштествата со самото битие. Главната идеја на онтолошката разлика е, спротивно на ова, во суштинската разлика меѓу битие и бидувачки. Ниту едно од бидувачките (*Seiende*) не е исто со самото битие (*Sein*).

¹ Зборот „бидување“ во овој текст се користи како синоним на „битиe“ (*Sein*) тогаш кога во контекстот на реченицата повеќе соодветствува со самата мисла на Хајдегер.

² Зборот „бидувачко“ во овој текст ќе се употребува како синоним со „суштество“ (*Seiende*) за да ја нагласи релацијата: *Sein/Seiende* = бидување/бидувачки

Првите две дефиниции („Градењето е домување“ и „Домувањето е начинот на кој смртниците се на Земјата), се чини, имаат онтолошки карактер. Од една страна градењето се изедначува со домувањето, тие се суштински поврзани. Од друга страна, домувањето е суштината на човековото постоење на Земјата. Обата искази се однесуваат на суштината на домувањето и на градењето, како и на суштината на човековото суштествување. Третиот исказ, се чини е онтички. Овде станува збор за начините на кои суштината суштествува во светот, начините на кои скриеното се пројавува. Според Хајдегер, во онтичка смисла, градењето како домување се пројавува во светот на два начини: едниот е во вид на растење, а другиот во вид на конструирање. Првиот начин е особен за минатото и се карактеризира на два начини: φύσις и ποίησις. Од една страна, φύσις е начинот на произлегувањето на природните работи од природата, нивното при-раѓање. А, од друга страна, ποίησις е начинот на којшто човекот им помага на природните растечки суштества да се изнедрат од природата. Тој ги забрзува, ги поттикнува и ги потпомага природните процеси. Вториот начин на градење, во смисла на конструирање, е посебно застапен во технолошкото време. Според ова разбирање на градењето, градбите се конструираат преку τέχνη. Хајдегер зборува за двата начини како за една целина. За него веќе тоа се помирени категории. Во длабочината на надминатата метафизика на Западот, различните начини на откривање на бидувањето, се чини, веќе дека постојат паралелно едно покрај друго и дека се надоврзуваат и надополнуваат едни со други.

Хајдегер вели дека „сè додека не размислуваме за тоа дека секое градење само по себе е домување, нема да бидеме во состојба на соодветен начин дури ни да *прашаме*, а камоли соодветно да решиме што е градењето на зградите во својата суштина“ (2009a: 146). Понатаму заклучува дека „ние не домуваме затоа што сме изградиле, туку градиме зашто домуваме, зашто сме домувачи“ (2009a: 146).

Домувањето како ослободување

Преку испитување на јазикот, понатаму, се поставува прашањето за суштината на домувањето. Зборовите што Хајдегер ги доведува во врска со „домување“ преку германските архаизми се: останување, слобода, зачувување. Оттука произлегува дека „да се домува, да се биде во мир, значи да се остане во мир со слободното, сочуваното, со слободната сфера што ја зачувува секоја ствар во нејзината суштина“ (2009a: 147). Заклучокот од ова е: *шмелнашта*

суштина на домувањето е ова поштедување и зачувување“ (2009а: 147). Прашањето што треба да се постави е: од што нè заштитува, зачувува и спасува домувањето? Одговорот, секако се однесува на *најголемата опасност* или опасноста како таква – поставката. Само преку посебен вид на поетско домување, може да излеземе од маѓепсаниот круг на доминација на суштината на технологијата зашто, таа ја фрла секоја ствар надвор од сопствената суштина. Таа претвора сè во суровина, испразнета од суштина, целосно поставена во циновскиот систем на циркулација на суровините, на тотална ефикасност и постојано оптимизирање. Сосема спротивно е поетското домување. Тоа ги чува стварите во нивната суштина и овозможува опстојување во сопствената суштина. Само кога би биле во состојба на поетско домување, би биле во можност и за слободен однос кон суштината на технологијата. Затоа во „Градење домување мислење“ и во „...Поетски домува човекот...“, Хајдегер не прави контраст меѓу поетското и технолошкото создавање. Тој, се чини, смета дека со поетското градење, најголемата опасност е надмината и е воспоставен слободен однос со суштината на технологијата.

Огледална игра на четворството

Хајдегер го продолжува есејот „Градење домување мислење“ со следните таинствени редови:

„Но, „на земјата“ веќе значи „под небото“. Обете *исто така* значат „останување пред божествата“ и вклучуваат „припаѓање на човечката заедница“. Со *првобитното* единство на овие четири – земјата и небото, божествата и смртниците – преминуваат во едно.“ (Heidegger, 2009а: 147)

Хајдегеровиот концепт за четворството е еден од најсложените двосмислени (повеќесмислени) изрази што се појавува во неговата доцна мисла, а под влијание на поетот Хелдерлин. Четирите „члена“ на четворството се: смртниците, божествата, Земјата и небото. Хајдегер го гледа четворството како една целина. Сите четири се отсликуваат во останатите. Секое од четирите има посебен начин на бидување. Станува збор за четири димензии на светување на светот. Но, за разлика од светот во *Изворот на уметничкото дело* (Heidegger, 2009d) и *Битие и време* (Heidegger, 1962), овде не станува збор за некој универзален свет, туку за локален. Кога „стварува една ствар“, таа чини светот (локалниот свет) да светува. Овде „стварувањето“ на стварта и „светувањето“ на светот се изрази што за Хајдегер означуваат кога едно суштество е самото тоа, кога неговата суштина суштински се пројавува низ него. Стварта го прави тоа преку четворството, преку: Земјата,

небото, смртниците и божествата. Секое од овие четири аспекти „учествува“ во четворството на посебен начин. Така смртниците се „на Земјата“, „под небото“ и „пред божествата“.

„Едноставната едност ја нарекуваме *четворство*. Смртниците се во четворството со посредство на домувањето. Но основна црта на домувањето е поштедувањето, зачувувањето. Смртниците домуваат на начин на кој го поштедуваат четворството во неговата суштина. Следствено, домувањето поштедува на четворен начин.“ (2009а: 148)

Четворството не претставува прост збир на четирите, туку нивна едноставна едност. Четворството претставува една целина, а не збир на четири елементи. Тоа не може да се спореди со традиционалниот концепт за четирите елементи. За Хајдегер, домувањето има четири димензии. Смртниците присуствуваат во четворството, домуваат само ако, како смртници, живеат на Земјата, под небото и пред божествата. Ова четворно бидување во светот го нарекуваме домување. Домувањето за Хајдегер не е некаква метафизичка даденост, суштина сфатена во традиционална смисла според која човекот е „домувачко суштество“ според својата суштина. Хајдегер го промислува динамичкиот карактер на бидувањето во смисла на постојано грижење, постојано трезвеноумно присуство во локалниот свет со полна свесност за неговата фрагилност (смртниците), за неговата светост (божествата), за неговата скриеност (земјата) и неговата откриеност (небото).

Домување – основна црта на градењето

Хајдегер, на крајот од „Градење домување мислење“, повторно зборува за бидувањето, заклучувајќи дека домувањето суштински е поврзано со бидувањето:

„Домувањето е *основна црта* на бидувањето, според која смртниците постојат. Можеби благодарение на овој обид да се мисли за домување и градење, ќе се разјасни дека градењето му припаѓа на домувањето и како тоа ја прима својата суштина од него. Доволно би било ако домувањето и градењето би станале *достойни за прашање* и со тоа би останале *достойни за мислење*.“ (2009а: 158)

Смртниците бидуваат само како домувачи. Оттаму произлегува дека домувањето е основната црта на бидувањето. Хајдегер повторно нагласува дека самото поставување на некое прашање веќе го отвора патот. Оттаму, во мигот кога би биле достоини за прашање и домувањето и градењето, веќе се во сферата на

мислењето. Овде се заокружуваат трите елементи од кои се состои и насловот на есејот „Градење домување мислење“.

„Градењето и мислењето, секое на свој начин се неизбежни за домувањето. Сепак, двете не се доволни за домување сè додека секое од двете засебно е преокупирано со самото себе, наместо да се слушаат едно со друго. Тие се способни за слушање ако двете – градењето и мислењето – му припаѓаат на домувањето, ако останат во своите граници и знаат дека и едното и другото доаѓаат од работилницата на долгото искуство на непрекината практика.“ (2009а: 158)

Хајдегер истовремено ги критикува и професионалната филозофија и архитектурата. Тој забележува една тенденција на преокупираност на секоја професија самата со себе. Една од најголемите проблеми на модерната архитектура е тоа што архитектите повеќе не градат за луѓето, според нивните потреби, туку поради другите архитекти. Тие се натпреваруваат едни со други. Архитектонската практика, заедно со дизајнот, се затворени во сопствените супкултурни кругови во еден елитистички светоглед. Истото се однесува и на филозофската практика. Денес филозофите пишуваат книги наменети за нивните колеги, универзитетски професори. Влезот во овој елитен круг е сличен на влезот во некое окултно братство. Комуникацијата во овие кругови се остварува со таен, кодиран јазик. За жал, тежината на мислата на Хајдегер и тешкиот пристап до неа. Го прават и него еден од најтешкопристапните мислители иако, неговата мисла е најблиска до секојдневното искуство на смртниците. Хајдегер нагласува дека овие две дејности, мислењето и градењето, треба да се доближат до изворот и да се втемелат на директното искуство на смртниците.

Хајдегер го поставува прашањето: „Каква е состојбата со домувањето во нашето време?“ (2009а: 158). Ова прашање не се однесува на некаква статистичка информација за состојбата на градежниот пазар. Напротив, станува збор за многу подлабоко прашање за нашиот суштински однос кон домувањето денес. Хајдегер вели:

„Колку и да е недостатокот на куќи, горчлив и тежок, *вистинската неволја на домувањето* не лежи едноставно во недостатокот на станови. Вистинската неволја на домувањето е постара од светските војни со нивното разурнување, постара е и од порастот на светското население и од положбата на работниците. Вистинската неволја на домувањето се состои во тоа што смртниците секогаш одново ја бараат суштината на домувањето, што тие допрва *треба да се научат на домуваат*.“ (2009а: 159)

Хајдегер е свесен за акутниот проблем на недостатокот од живеалишта што го донело разурнувањето од двете светски војни. Тој нагласува дека тоа не треба да нè поколеба во нашиот обид за надминување на суштинскиот проблем. Хајдегер смета дека сосема се легитимни прашањата за техничката изведба на домовите, прашањата за состојбата на работничката класа и порастот на светското население. Сепак, ова се само технички проблеми. Суштинскиот проблем, за Хајдегер, лежи во надминувањето на технолошката гибел како надминувањето на метафизиката на Западот што надвиснала над целото човештво. Најголемата опасност се состои во затворањето за можноста за разбирање на бидувањето. Оваа опасност ја затвора и можноста за контемплативно мислење и за поетско домување. Само кога ќе научиме да домуваме, ќе бидеме ослободени од најголемата опасност.

Заклучок: теоријата на поликодниот текст и Хајдегер

Како што можеме да видиме од претходните редови и од наведениот осврт на поимите *градење* и *домување*, кај Хајдегер, постои јасно изразената идеја за нераздвојната врска меѓу националната култура – која Хајдегер ја нарекува и „историски народ“ – и самиот јазик. Самиот јазик кажува одредена вистина, односно, ја разоткрива стварноста на сопствен и на уникатен начин. На еден начин тоа го правел јазикот на древните Елини, на друг начин тоа го прави јазикот на Германците. Токму затоа и барајќи ги подлабоките значења на феномените, Хајдегер влегува во опсежни етимолошки анализи на самите зборови за феномените. Како што видовме погоре, за него, зборот за градење (*Вауен*) е во тесна врска со зборовите што означуваат *близина* и *сосед*, значат ‘некој што домува близу’. Овие зборови „еволуирале“ на начинот на којшто еволуирале преку историското искуство на германскиот народ, исто како што еволуцијата на зборовите и на филозофските изрази во античката филозофија е поврзана со историското искуство на елинскиот народ.

Понатаму, теоријата на поликодниот текст може да се доведе во врска и со самиот начин на којшто, Хајдегер, го промислува јазикот. За него, видовме, јазикот е ‘дом на битието’. Јазикот и самото битие се нераздвојни. Но, се чини, дека за него постои не само онтолошка, туку и онтичка врска меѓу јазикот и суштествата, посебно во филозофското мислење. Кога зборува Хајдегер за древниот мост, или за традиционалната колиба, се чини дека истовремено употребува и текст, но и слика. Дека самата ствар за која зборува е истовремено и ствар, но и „текст“. Истото може да

се каже и кога зборува за самите феномени на домување и на градење. Како да излегува од текстот и како да се обидува да создаде една комплексна – поликодна? – интерпретација на феномените. Ова најмногу се гледа во однос на поезијата и на мислењето.

Додека мислењето дефинитивно влегува во доменот на јазикот (текстот), певањето е дефинитивно надвор од овој домен. Оваа вонјазична потрага по подлабоки значења, се чини, е највидлива во употребата на концептот за четворството. Во хајдегерските студии сè уште се кршат копјата околу значењето на четворството. Постојат толкувања дека четворството и четирите членови се метафори, или филозофски концепти. Но истовремено има и толкувања дека станува збор за нивно буквално толкување: кога Хајдегер вели „небо“ тој мисли на небото, кога вели „богови“ мисли на боговите... Сепак, се чини дека станува збор за двојно значење – од една страна се „конкретните“ членови на четворството – луѓето и земјата, од друга страна се „апстрактните“ – небото и божествата. Во некои други негови изјави, како да ја инвертира оваа врска. Би можеле да заклучиме дека Хајдегер, во поголем дел од неговото мислење, а особено во овие текстови на кои се осврнавме, и посебно за „четворството“, како намерно да го „креолизира“ текстот: како Хајдегер намерно да ги остава значењата на работите комплексни и надвор од едноставната внатрешнотекстуална анализа. Се чини дека Хајдегер сака да нè извади од работната маса и да нè фрли во светот, каде што ќе можеме да ја пронајдеме подлабоката смисла преку едно повеќедимензионално (поликодно?) размислување/пишување за феномените.

Литература/References:

- Hatab, L. J. (2021). Language (Sprache). In M. A. Wrathall (Ed.), *The Cambridge Heidegger Lexicon* (1st ed.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9780511843778>
- Heidegger, M. (1962). *Being and Time* (J. Macquarrie (translator) & E. Robinson (translator), Trans.; reprint). Basil Blackwell.
- _____ (1977). *Question Concerning Technology, and Other Essays, The*. Harper Torchbooks.
- _____ (2008a). *Basic Writings* (Revised, Expanded ed. edition). Harper Perennial Modern Classics.
- _____ (2008b). Letter on Humanism. In *Basic Writings* (Revised, Expanded ed. edition). Harper Perennial Modern Classics.
- _____ (2009a). Building Dwelling Thinking. In A. Hofstadter (Trans.), *Poetry, language, thought* (20. print: 143–159). Perennial Classics.
- _____ (2009b). Building Dwelling Thinking. In *Poetry, language, thought* (20. print). Perennial Classics.

- _____ (2009c). ...Poetically Man Dwells... In A. Hofstadter (Trans.), *Poetry, language, thought* (20. print: 211–227). Perennial Classics.
- _____ (2009d). The Origin of the Work of Art. In A. Hofstadter (Trans.), *Poetry, language, thought* (20. print). Perennial Classics.
- Novospasskaya, N. V., & Zou, H. (2021). The Formation of Polycode Text Theory. *RUDN Journal of Language Studies, Semiotics and Semantics*, 12(2), 501–513. <https://doi.org/10.22363/2313-2299-2021-12-2-501-513>
- Sheehan, T. (2011). *Heidegger: The Man and the Thinker*. Transaction Publishers.
- Красных В.В. (2001). *Основы психолингвистики и теории коммуникации: Курс лекций*. [Krasnykh V.V. (2001). *Osnovy psikholingvistiki i teorii kommunikatsii: Kurs lektsiy*]. (In Russian).
- Сорокин Ю.А., & Тарасов Е.Ф. (1990). *Креолизованные тексты и их коммуникативная функция // Оптимизация речевого воздействия. 1990. С. 178–187* [Sorokin YU.A., & Tarasov Ye.F. (1990). *Kreolizovannyye teksty i ikh kommunikativnaya funktsiya // Optimizatsiya rechevogo vozdeystviya. 1990. S. 178—187*]. (In Russian).